

vědomém světě, jehož zhroucení pak sledoval ze své privilegované pozice vlivného úředníka na válečném ministerstvu financí a posléze účastníka versailleských mírových jednání v roce 1919. Svět, tak jak existoval do té chvíle, se rozpadl, a spolu s ním vzaly za své nejen celé státy, ale i všechny jistoty Keynesovy kultury a třídy. Jak k tomu došlo? Proč to nikdo nepředvídal? Proč nikdo z těch, kdo byli u moci, nepodnikl nic, co by mohlo opakování toho všeho zabránit?

Je pochopitelné, že Keynes se ve svém díle zaměřoval na problém nejistoty. V protikladu k sebejistým poučkám klasické a neoklasické ekonomie trval Keynes na tom, že vývoj lidské společnosti je ze své podstaty nepředvídatelný. Z hospodářské krize, fašistického útlaku a vyhlazovacích válek bylo samozřejmě možné vyvodit různá ponaučení. Podle Keynese však k podkopání sebejistoty liberalismu a liberálních institucí nejvíce přispěla nově vzniklá nejistota, v níž museli lidé žít – nejistota hraničící se stavem kolektivní úzkosti.

Jak se s touto situací vypořádat? Stejně jako mnozí jiní si Keynes dobře uvědomoval přitažlivost centralizované moci a řízeného plánování jakožto kompenzace nedostatků trhu. Fašismus a komunismus sdílely nepokryté zanícení pro stát. V očích veřejnosti jim to přitom nijak neškodilo; naopak to bylo spíš vnímáno jako jejich nejsilnější stránka. Ještě dlouho po jeho pádu odpovídali občas cizinci na otázku, co si myslí o Hitlerovi, že přinejmenším dal Němcům zas práci. O Stalinovi se zase říkávalo, že i přes všechny své nedostatky alespoň dokázal, že se Sovětskému svazu vyhnula velká hospodářská krize. Dokonce i vtip o Mussolinim, díky němuž prý v Itálii začaly konečně jezdit vlaky načas, má něco do sebe – je snad něco špatného na dochvilnosti?

Jakýkoliv pokus o obnovu demokracie, respektive o zavedení demokracie a politických svobod v zemích, které je nikdy nezažily, se musel vyrovnat s dědictvím autoritativních

států. Jinak totiž hrozilo šíření obecné nostalgie po jejich úspěších – ať už skutečných či domnělých. Keynes dobře věděl, že fašistická ekonomická politika by nikdy nemohla být dlouhodobě úspěšná nebýt války, okupace a vykořisťování. Přitom si ale uvědomoval nejen potřebnost proticyklických opatření sloužících k odvrácení budoucích ekonomických krizí, ale i praktické výhody „sociálního státu“.

Účelem takového státu nebyla revoluční přeměna společenských vztahů, natožpak zavedení socialismu. Keynes, stejně jako většina mužů, kteří v těch letech zaváděli inovativní legislativu – od Clementa Attleeho v Británii přes Charlese de Gaulla ve Francii, až po samotného Franklina Delano Roosevelta – byl ve svém jádru konzervativcem. Všichni vůdčí západní státníci té doby byli již starší pánové, kteří se narodili do Keynesovi tak dobře známého stabilního světa. A všichni prožili traumatizující otřes. Stejně jako hrdina Lampedusova *Leoparda* si uvědomovali, že chcete-li něco zachovat, musíte přistoupit na velké změny.

Keynes zemřel vyčerpaný z náročné práce během války v roce 1946. Již dlouho předtím ale prokázal, že kapitalismus ani liberalismus nemohou jeden bez druhého dlouho přežít. A vzhledem k tomu, že zkušenost meziválečných let jednoznačně prokázala neschopnost kapitalistů chránit své vlastní zájmy, bylo nutné, aby to za ně dělal liberální stát, ať už se jim to líbí či nikoliv.

Je proto zajímavým paradoxem, že kapitalismus měl být zachráněn, ba dokonce měl v následujících desetiletích vzkvétat díky změnám, které tehdy byly (a stále jsou) ztotožňovány se socialismem. Inteligentní konzervativci stejně jako mnoho křesťanských demokratů, kteří se po roce 1945 octli poprvé v politických funkcích, neměli zásadní námitky proti tomu, aby měl stát pod kontrolou klíčový průmysl; naopak to, stejně jako progresivní zdanění, nadšeně vítali.